

Kolonel b.d. Charlef Brantz

De Srebrenica- dagboeken

Ooggetuigenverslag van een hoofdrolspeler

Met een nawoord van Huub Jaspers

Karakter Uitgevers B.V.

Inhoud

Een woord vooraf	7
Proloog	13
1. De aanloop	17
2. Ondertussen in Den Haag	68
3. Tuzla 1995	86
4. Srebrenica, een tragedie tussen goedwil en misverstand	143
5. De invloed van de media en falende communicatie	189
6. Schuld en boete	209
Noten	225
Nawoord door Huub Jaspers	235
Bijlage: Dagboeken	241
Noten dagboekfragmenten	321
Register	323

Een woord vooraf

Voordat ik naar Bosnië werd uitgezonden, heb ik van 15 maart 1994 tot 4 maart 1995 twee functies in Den Haag vervuld waarin ik direct betrokken ben geweest bij de samenstelling, de voorbereiding en de begeleiding van drie 'rotaties' (zeg maar lichten) van Dutchbat. Mijn bemoeienis had betrekking op zowel de infanterie als op de logistieke coördinatie.

Van 4 maart 1995 tot en met 3 september 1995 ben ik als plaatsvervangend commandant van de sector Noordoost gestationeerd geweest op Tuzla Airbase, zo'n 20 kilometer ten zuiden van Tuzla in het noorden van Bosnië. In deze functie was het mijn belangrijkste taak om me voor te bereiden op het overnemen van het commando over de sector. Belangrijke neventaken waren: het onderhandelen en coördineren met regionale en lokale militaire en civiele autoriteiten; het onderzoeken van incidenten waarbij VN-militairen betrokken waren en/of slachtoffer werden; aanspreekpunt zijn voor alle Nederlandse militairen in de sector en de militaire crisiscentra in Nederland.

In die hoedanigheid heb ik van dichtbij meegemaakt wat er voorafgaand aan en tijdens de val van het veilige gebied Srebrenica

nica is voorgevallen. Een gebeurtenis die door velen als een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de Nederlandse blauwhelmen en de Nederlandse (militaire) historie wordt gezien.

Tijdens mijn verblijf en in de aanloop naar deze periode heb ik nauwgezet een dagboek bijgehouden van alle gebeurtenissen. Het boek dat nu voor u ligt, is een in verhalende vorm gegoten samenvatting daarvan. Daarin probeer ik een zo waarheidsgetrouw mogelijk beeld te geven. Maar ook wat er in de hele sector die onder de verantwoordelijkheid van Dutchbat viel, Tuzla en de omgeving aan incidenten en misverstanden de revue is gepasseerd.

Toen ik begin oktober 1995 startte met het schrijven van mijn verhaal, waarvoor ik zoals gezegd putte uit mijn persoonlijke dagboeken, had ik wel een idee waar de voornaamste pijnpunten vanwege de heftige gebeurtenissen lagen, maar het lukte me op dat moment niet goed er precies de vinger op te leggen. Dat onbehaaglijke gevoel was mijn belangrijkste drijfveer om uit te zoeken welke ontwikkelingen en gebeurtenissen uiteindelijk hebben geleid tot het verlies van Srebrenica.

Ik had toen nog geen idee welke hindernissen ik op die zoektocht zou moeten overwinnen en ontdekte pas eind 1995, na mijn aanhouding en de daaropvolgende langdurige ondervraging door een team van de Koninklijke Marechaussee, hoe de kaarten erbij lagen en de wijze waarop het spel gespeeld zou gaan worden. Op de man gerichte intimidatie, verdraaiing van woorden, manipuleren van informatie en leggen van rookgordijnen – dit alles heeft mij gedwongen om tegen de stroom in te zwemmen, waardoor mijn streven om helderheid te krijgen een worsteling van bijna twintig jaar is geworden.

Tijdens die worsteling constateerde ik dat binnen een deel van de Nederlandse samenleving nog steeds de romantische gedachte heerst dat de commandant van Dutchbat III, Thom Karremans, door zijn omgeving in een moeilijke positie gemanoeuvreed is en daarom moet worden gesteund. Militairen, politici, mediavertegenwoordigers en, zoals ik ze altijd heb betiteld, de ‘achteraf-deskundigen’ kunnen zich in meerderheid uitstekend vinden in die eenzijdige opstelling, die tegelijkertijd ook comfortabel en gemakzuchtig is.

Het doet er blijkbaar niet toe dat onschuldige en weerloze mensen hun leven hebben verloren of voor het leven zijn beschadigd door de gebeurtenissen rond 11 juli 1995. Deze manier van denken wordt versterkt door de vaststelling in het NIOD-rapport dat de commandant van Dutchbat III het slachtoffer is geworden van negatieve beeldvorming in de media en dat hij zijn militaire en humanitaire taken ‘naar behoren heeft vervuld’.

Bij het schrijven van mijn boek heb ik me vooral laten leiden door de instelling dat er recht gedaan moet worden aan de slachtoffers en niet om falende militairen uit de wind te houden. Ik vond en vind om gegronde redenen noch de commandant noch Dutchbat ‘zielig’.

Was het niet zo dat de Koninklijke Landmacht in 1993 ervan overtuigd was dat zij de minister van Defensie een eenheid aanbod om orde op zaken in Srebrenica te stellen die bestond uit haar beste militairen? Beschouwden die militairen zichzelf in 1993 niet als gelijkwaardig aan de US Rangers en plaatsten zij zich in eigen land niet op hetzelfde niveau als het Korps Commandotroepen en het Korps Mariniers? Beantwoordde de commandant niet aan de criteria die hem volgens militaire beleids-

bepalers uitermate geschikt maakte om een eenheid onder moeilijke omstandigheden ‘naar de uitgang’ te brengen?

De commandant en de luchtmobiele militairen hadden moeten beseffen dat er ooit een moment zou komen dat ze onder moeilijke omstandigheden moesten bewijzen die bloemlezing aan loftuitingen waardig te zijn. Dat moment kwam in Srebrenica. En dat hield in dat ze hun taken moesten uitvoeren onder slechte verblijfsomstandigheden en belabberde operationele condities. Dat ze moesten opereren in een burgeroorlog waar het, bijna per definitie, onduidelijk was wie vriend of vijand was.

Vol vertrouwen vertrokken ze in 1994 naar Bosnië om die lastige, maar volgens generaals zeker niet onmogelijke en eervolle klus in dat verre, verscheurde land te gaan klaren. Lange tijd leek de situatie in het veilige gebied Srebrenica nog redelijk beheersbaar te zijn. Tot juli 1995.

Hoe vaak kreeg Nederland daarna niet te horen dat Dutchbat ‘alles had gedaan wat binnen de mogelijkheden lag, en zelfs meer dan dat’? Hoe vaak is die mantra niet uit de mond van voormalige Dutchbatters gerold om te onderstrepen dat omstandigheden van louter overmacht hebben geleid tot dat dieptepunt in onze militaire geschiedenis? Ook internationale organisaties als de VN in New York, UNPF in Zagreb, UNPROFOR in Sarajevo en nationale functionarissen bij de Defensiestaf en de Koninklijke Landmacht in Nederland, die alle een prominente rol hebben gespeeld in de vier jaar dat de Bosnische Burgeroorlog heeft gewoed, slaan stuk voor stuk op dezelfde trom.

In mijn optiek echter horen etnische zuivering en genocide niet echt de beoogde uitkomsten te zijn van het beschermen van mensen. En dat was toch echt het mandaat, het doel van de hele

missie. Daarom is het zeer de vraag of bovengenoemde uitspraak van Dutchbat de realiteit van die julidagen weerspiegelt, of juist dient om de schuld aan het debacle op dat beladen stukje Bosnisch grondgebied van zich af te schuiven c.q. bij iemand anders te leggen.

Om te kunnen vaststellen of ‘men’ inderdaad ‘alles heeft gedaan en zelfs meer dan dat’, heb ik met militairen gesproken die in Zagreb, Sarajevo en Den Haag de dramatische gebeurtenissen van dichtbij hebben ervaren. Ook heb ik dissertaties, rapporten, artikelen en documenten bestudeerd en veel uiteenlopende percepties aangehoord. De resultaten daarvan heb ik gebruikt om mijn eigen kijk op het debacle beter te kunnen onderbouwen.

Dit boek is het resultaat van mijn kritische kijk op de ontwikkelingen die hebben geleid tot de val van Srebrenica. De inhoud gaat in op hoe verwarrende terminologieën tot botsende benaderingen hebben geleid. Maar ook op het creëren van nutteloze randvoorwaarden, richtlijnen en criteria. Ik sta stil bij de gevolgen van het ontbreken van een nationaal mandaat, naast het VN-mandaat. En natuurlijk ook bij het politieke en procedurele gehannes met luchtaanvallen. De vraag of Mladić eind juni, begin juli 1995 spontaan tot de aanval overging, of al eind 1994 gestart is met voorbereidingen komt aan bod, evenals de vraag of de annexatie van het volledige veilige gebied al dan niet de opzet van Mladić was. En, *last but not least*, de vraag of Dutchbat had kunnen voorkomen dat de te beschermen Bosnische bevolking werd gedeporteerd en vermoord, en in het verlengde daarvan het gegoochel met het aantal slachtoffers en de benepen zoektocht naar zondebokken.

Ik hoop dat dit boek tot nadenken stemt. Dat het leidt tot een meer genuanceerde meningsvorming en tot een heroverweging van reeds ingenomen standpunten. Ontwikkelingen die op hun beurt weer als uitgangspunt kunnen dienen bij de inzet van Nederlandse militairen in toekomstige buitenlandse missies.

Kolonel b.d. Charlef Brantz

Proloog

Vrijdag 2 juni 1995

Opnieuw slaat het weer om. Gisteren was het nog warm en 35 graden, vandaag is het regenachtig en zelfs guur. Het is ruim een week na het verschrikkelijke bloedbad dat in de stad Tuzla is aangericht en waarbij 74 doden en ruim 200 gewonden vielen. De overledenen zijn afgelopen week begraven. Het blijft erg onrustig in de sector Noordoost-Bosnië. Er zijn opnieuw berichten van aanslagen op onze observatieposten bij de confrontatielijn. Ik wil die dag naar het stuwmeer bij Lukavac, maar we worden tegengehouden en mogen niet verder. Het Bosnische leger is waarschijnlijk weer bezig zijn troepen te versterken en wil daarbij geen pottenkijkers.

Mijn jungleboots zijn even plotseling als ze verdwenen waren weer teruggevonden. ‘Ze worden op korte termijn naar Tuzla getransporteerd,’ aldus het hoopvolle bericht. Het is niet voor het eerst dat er zo maar plotseling iets verdwijnt en weer opduikt.

Sinds vandaag geldt een nieuwe richtlijn voor de VN-troepenmacht, uitgevaardigd door de commandant, luitenant-generaal Bernard Janvier, die ik op mijn werkplek op Tuzla Airbase heb ontvangen. Drie maanden zit ik hier nu. Bij mijn vertrek hier-

naartoe werd er gezegd: ‘Er gebeurt nooit wat in Tuzla.’ Intussen weet ik wel beter. Als plaatsvervangend sectorcommandant ben ik vrijwel overal bij betrokken en weet ik van de hoed en de rand, en vaak meer dan dat.

Op de avond van 2 juni zit ik in mijn werkkamer op Tuzla Airbase. Achter de met zand gevulde bastions voel je je veilig op onze compound. Plotseling slaat op zo’n vijftig meter van mijn bureau een granaat in. Het is, zo zie ik op mijn horloge, halfnegen en het begint te schemeren. Ik heb op dat moment Johan Crooy van het crisiscentrum in Den Haag aan de telefoon en duik halsoverkop onder mijn bureau. Paniek binnen en buiten het gebouw. Sirenes, schreeuwende en hollende mensen. Mijn assistent Marcel Wijsbroek stormt naar binnen om te kijken of ik niet gewond geraakt ben. De wacht sommeert iedereen om naar de bunker naast het stafgebouw te gaan. Het is voor het eerst sinds mijn komst dat dit gebeurt.

Ik ga samen met Marcel op weg, maar eerst wil ik mijn wapen en scherfwerend vest in mijn wooncontainer ophalen. Als ik die heb worden we verrast door een tweede granaat, die vierhonderd meter verderop inslaat. Ik twijfel tussen mijn eigen shelter, naast mijn wooncontainer, of die naast het stafgebouw. Waarom weet ik niet, maar ik kies voor die laatste. Twee uur lang zitten we ondergedoken in onze schuilplaats. Daarna neem ik weer contact op met Den Haag om hen gerust te stellen. Iedereen daar denkt dat we de aanslag niet hebben overleefd en ze halen na mijn melding opgelucht adem. Mijn staf en ik trouwens ook.

De volgende dag blijkt mijn keuze voor de shelter naast het stafgebouw een goede te zijn geweest. De bunker naast mijn wooncontainer is ingestort. Tuzla Airbase blijkt toch niet zo veilig. Ook die illusie ligt in puin.

Hoofdrolspelers

Naam	Functie
Akashi, Y. (Japan)	afgezant van de SGUN (UNPROFOR, Zagreb)
Baal, generaal-majoor A.P.P. van	plaatsvervangend bevelhebber (Landmacht)
Bešlagić, S.	burgemeester Tuzla
Biser, K.	Civil Affairs (Sector North East, TAB)
Brantz, kolonel C.L.	plaatsvervangend commandant (Sector North East, TAB)
Breemen, generaal H.G.B. van den	chef defensiestaf (Defensiestaf)
Budaković, brigadier S.	plaatsvervangend commandant/chef-staf (2 Korps ABiH, Tuzla)
Cheshire, sergeant S. (Verenigd Koninkrijk)	artilleriespecialist (Sector North East, TAB)
Couzy, luitenant generaal H.A.	bevelhebber der landstrijdkrachten (Landmachtstaf)
Dedden, kolonel B.	chef-staf KL Crisisstaf (Landmacht)
Delić, generaal majoor S. (Bosnische Kroaat)	commandant (2 Korps ABiH, Tuzla)
Hanić, brigadier	commandant 21 Divisie, Srebrenik (2 Korps ABiH, Tuzla)
Haukland, brigadier H. (Noorwegen)	commandant (Sector North East, TAB)
Janvier, luitenant-gene- raal B. Janvier (Frankrijk)	commandant (UNPROFOR, Zagreb)
Jonge, kolonel Jhr. H. de	G3 Landoperaties (UNPROFOR, Zagreb)
Joustra, korporaal R.	chauffeur/persoonlijke assistent (Sector North East, TAB)
Karadžić, R.	president Republika Srpska (RS)
Karremans, luitenant- Kolonel T.	commandant DB-3 in Safe Area Srebrenica
Kolsteren, generaal- Majoor A.	chef-staf (UNPROFOR, Zagreb)
Lendo, kolonel	commandant 25 Divisie, Tuzla (2 Korps ABiH, Tuzla)